

TREI CORIFEI AL MUZEOGRAFIEI ROMÂNEȘTI RĂSPUND CHEMĂRII MAGISTRULUI CONSTANTIN DAICOVICIU

IOAN OPRIS
Universitatea Valahia din Târgoviște

Three Leaders of Romanian Museography Respond to the Call of Master Constantin Daicoviciu

ABSTRACT

The article presents the fundamental role played by Constantin Daicoviciu in the development of museography and archaeological research in Transylvania and Banat during the interwar period and the difficult years of World War II. He formed a strong school of archaeology, with disciples such as Ion Berciu, Octavian Floca and Marius Moga, who became leaders of regional museums and promoters of historical research. Under Daicoviciu's coordination and with the support of the Commission for Historical Monuments, major archaeological excavations were carried out and important museums were founded or modernised in cities such as Cluj, Deva, Timișoara and Alba Iulia. Despite the difficulties brought about by the war, there were remarkable efforts to preserve and reorganise the heritage. The detailed example of Marius Moga's work in Timișoara shows his dedication and professionalism in saving and exhibiting archaeological materials. At the same time, local and central authorities supported museum projects, understanding their cultural and identity importance. Thus, although marked by hardship, this period represented a significant leap forward in Romanian museography.

Cuvinte-cheie: muzeografia românească, cultura în al doilea Război Mondial, muzee din Transilvania

Key words: Romanian museography, culture during World War II, museums in Transylvania

Între cei mulți discipoli ai învățatului arheolog și istoric Constantin Daicoviciu¹ - fondator de școală și personalitate de o energie debordantă – se numără trei arheologi și muzeografi excepționali: Ion Berciu², Octavian Floca³ și

---

¹ Daicoviciu Constantin (1 martie 1898-27 mai 1973), arheolog, istoric, filolog universitar, academician, creator de școală, cu contribuții științifice excepționale. Secretar și președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice – Secția Transilvania (1922-1947); muzeograf, director al Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei și președinte al Comitetului Național ICOM. Cu o biografie politică interesantă, marcată prin decizii favorabile ocrotirii patrimoniului cultural național. *Enciclopedia* 2021, II, p. 2-3.

² Berciu Ion (3 martie 1904-6 februarie 1986), arheolog, istoric, muzeograf (director al Muzeului Național al Unirii Alba Iulia între 1939 și 1949), cu viziune lucrări de muzeografie. Vezi *Enciclopedia* 2021, I, p. 219, și Wollmann 2004, p. 1-60.

³ Floca Octavian (23 martie 1904-3 august 1983), istoric, arheolog, filolog și muzeograf (între 1934 și 1963, director al Muzeului județean Hunedoara). Cu o prodigioasă și cuprinzătoare activitate de protecție preventivă a monumentelor istorice, a înscris profilul unui cercetător

Marius Moga⁴. Fiecare dintre ei a dobândit merite științifice notabile și ca directori de muzeu. Mentorul lor, în multiplele sale ipostaze profesionale, de universitar, secretar al Secțiunii pentru Transilvania a Comisiunii Monumentelor Istorice (1921-1940) și președinte al acesteia (cu extensie și în Banat) între 1940 și 1947⁵ și cu un palmares politic plin de nuanțe discutabile⁶, a construit și consolidat o rețea de colaboratori devotați plasați la conducerea marilor muzee de la Alba Iulia, Deva, Timișoara și Sfântu Gheorghe (condus tot de un fost student de-al său, Zoltan Szekely). Ca director de muzeu și responsabil direct al fondurilor de săpături arheologice, distribuite prin Ministerul Cultelor și Artelor, respectiv prin Comisiunea Monumentelor Istorice, Constantin Daicoviciu a dirijat eficient și ferm toată cercetarea istorică din Transilvania și Banat. A introdus programe clare, cu obiective prioritare axate pe cunoașterea probată de dovezi concrete a evoluției procesului așezărilor omenești începând din preistorie și cu mare atenție la dovezile etnogenezei românești din respectivele provincii.

Meritele discipolilor săi în zonele de activitate muzeală sunt deosebite, pe rezultatele dobândite în anii '30 edificându-se structuri muzeale argumentate de dovezi asupra unei civilizații și culturi milenare. Săpăturile arheologice organizate sub patronajul CMIT au fundamentat direcții de cercetare de lungă durată, iar patrimoniul rezultat stă și astăzi ca nucleu generator pentru interpretarea diverselor fenomene istorice.

Mai mult, sub orientarea CMIT, în toate zonele provinciei transilvano-bănățene s-au instalat șantiere arheologice care au stabilit detalii multiple în cunoașterea științifică a istoriei. Nu-i de omis nici constatarea unor direcții noi de investigare, colecționare și muzeologizare a însemnelor istorice, a dovezilor etnografice și artistice care caracterizează identitar Transilvania și Banatul.

Comisiunea transilvană a modelat prin muzee, iar Universitatea Daciei Superior prin Comisiunea Monumentelor Naturii, cu care a colaborat, o linie modernă de cercetare, incluzând teritoriul și așezările, evoluția acestora, în vastul proces de asociere a lucrării omenești cu peisajul și natura. De altfel, Clujul, prin învățații naturaliști Alexandru Borza și Emil Racoviță, a lansat teme de cercetare integrate izvoarelor istoriei. Prin Centrul de cercetări sociologice a extins ariile de investigare asupra așezărilor omenești, privite în raport direct cu

---

vizionar care a consolidat rolul decisiv al muzeului în ocrotirea patrimoniului cultural hunedorean. Vezi *Enciclopedia* 2021, II, p. 224-225, și Andrițoiu 1979, p. 9-13.

⁴ Moga Marius (28 august 1913-24 noiembrie 1996), arheolog și istoric, universitar, muzeograf și director al Muzeului Banatului (1950-1974), cu importante cercetări în multe stațiuni arheologice. Vezi *Enciclopedia* 2021, III, p. 260-261.

⁵ În anii 1947-1948 a îndeplinit chiar funcția de președinte al Comisiunii, urmându-i protectorului său, istoricul Alexandru Lapedatu.

⁶ Vezi prezentarea învățatului, la Opreș 2004-2007, p. 201-227.

resursele naturale. Nu întâmplător, la săpăturile magistrale din perimetrul cetăților dacice au fost implicați, ca participanți direcți, Lucian Blaga și Romulus Vulcănescu⁷.

Bibliografia interbelică face referințe numeroase pentru ceea ce a adus deplina unitate națională și în planul culturii, cel al muzeelor beneficiind simțitor de dezvoltare, tinzând să ocupe un loc însemnat în susținerea efortului de progres și normalitate. Evident, recuperările pe seama evidențierii românității și românismului în provinciile reunite nu erau puține și nici ușor de făcut. Și, totuși, în doar două decenii, muzeografia a cunoscut un salt impresionant⁸. Nu doar la Cluj și la Sibiu, în centrele urbane importante, dar și în numeroase alte așezări (Sighet, Gherla, Dej, Sighișoara, Arad, Oradea, Turda, Lugoj, Caransebeș, Agnita, Năsăud, Târgu-Mureș) s-au fondat noi muzee, iar cele moștenite au fost modernizate și patrimoniul lor a sporit considerabil. Printre cei care au contribuit la acest progres, cei trei învățați amintiți mai sus se plasează pe un loc de frunte. Lor li s-a adresat Constantin Daicoviciu în repetate rânduri pentru a răspunde înnoirilor și introducerii unor măsuri care să răspundă așteptărilor societății. Cu aceștia a colaborat în mai multe direcții, printre care și perfecționarea cadrului juridic, impusă de contextul internațional.

Anii '40 ai veacului al XX-lea au adus muzeelor din România pierderi irecuperabile de patrimoniu, iar activitățile specifice s-au diminuat simțitor, unele încetând la propriu. Personalul care le servea, redus oricum numericește, s-a limitat la lucrări de întreținere, conservare și protecție. Arareori, cercetarea a primit fonduri și sprijin pentru continuitate iar despre achiziții nu se putea vorbi. Supraviețuirea instituțiilor era la ordinea zilei, conflagrația mondială, în care și România a fost antrenată, făcând imposibile proiecte de dezvoltare, a impus lucrări de conservare și demersuri de simplă susținere instituțională. În acel context, Decretul 3601/30 iulie 1940, publicat în Monitorul Oficial nr. 179, partea I-a, august 1940, a dedicat muzeelor o atenție specială, dedusă din măsurile protective care evaluau preventiv dramele produse de război.

La solicitarea Ministerului Cultelor și Artelor de a face propuneri legislative, învățatul și-a îndemnat colaboratorii să răspundă. Primul a fost Ion Berciu, care într-o scrisoare din 16 ianuarie 1941, formula astfel opinia sa: „Baza tuturor înnoirilor stă în posibilitățile materiale, pe care le-am prevăzut cu claritate și siguranță, accentuând numai ceea ce este sută la sută posibil”⁹. Muzeul, scria directorul său, luase un „zbor extraordinar” datorită unei subvenții ministeriale de 0,010% din bugetul alocat, ca urmare a înființării Ținutului Mureș (la care a fost atașat sub raport administrativ). Propunerile au rezultat în

---

⁷ Vezi Blaga 2023.

⁸ Vezi stadiul la care a surprins-o Dr. Coriolan Petranu (Petranu 1922).

⁹ Vezi anexa nr. 1, originalul donându-l Muzeului Național al Unirii Alba Iulia.

urma consultărilor dintre cei trei directori și a sugestiilor lui Constantin Daicoviciu. Or, ei erau „oameni pățiți”, așa că după consultări estimaseră un necesar de 1 milion lei pentru personalul muzeelor pe care le reprezentau¹⁰. Ceea ce pentru „oropsitele” muzee era o „nimica toată, când se risipesc miliarde”¹¹.

Încredințându-l pe Profesor că a asigurat colecției Cioflec condiții bune de păstrare, Ion Berciu afirma: „Nu-i nici un pericol de distrugere. La Muzeu nu există nici un șoarece! Acum, este așa de frig acolo, că ar fi congelat pe loc!” Singurul om de serviciu pe care-l aveau l-a informat că „n-a simțit nici urmă de șobolan!”¹²

Propunerile de trecere a muzeelor mari în subordinea Ministerului Educației Naționale, Cultelor și Artelor – condus de Traian Brăileanu – li s-a alăturat, după consultările prietenești – și Octavian Floca¹³. Se știa că de la București erau sprijiniți de prietenul și colegul lui Daicoviciu, Vladimir Dumitrescu (director al Muzeului Național de Antichități și factor de mare influență)¹⁴. Doar că directorul muzeului din Deva l-a informat pe Profesor asupra situației aparte pe care o dădeau bunurilor imobiliare deținute în proprietate (cetatea Deva, terenuri cu vestigii, Muzeul de la Sarmizegetusa, paznicii siturilor). La fel era situația Muzeului Banatului, „legat de Palatul cultural, de care cu greu se va putea desface”, așa că a sugerat o soluție de compromis între Minister și proprietarii de drept ai celor trei muzee”¹⁵.

Astfel, Octavian Floca îi solicita Profesorului să ceară prietenului Vladimir Dumitrescu (responsabil în Minister), „ca mai mare peste monumente și muzee”, intervenții directe la Ministerul de Interne pentru a fi încadrat în gradul de director cl. II, dar în nici un caz într-un grad mai mic¹⁶.

De la Timișoara, Marius Moga a răspuns și el momentului, detaliind situația aparte în care se găsea secția arheologică a Muzeului Banatului (condus din anul 1928 de vrednicul istoric Ioachim Miloia)¹⁷.

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ *Ibidem.*

¹² *Ibidem.* Colecția Cioflec a fost salvată și depozitată la Alba Iulia, imediat după cedarea Nordului Transilvaniei în urma Dictatului de la Viena (30 august 1940).

¹³ Vezi anexa nr.2, în Arh. CMIT (Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei).

¹⁴ Dumitrescu Vladimir (20 octombrie 1902-11 aprilie 1991), reputat arheolog, istoric, universitar și muzeolog (director al Muzeului Național de Antichități între 1935 și 1945). Autor al unor lucrări de referință internațională. Vezi *Enciclopedia* 2021, II, p. 142-143.

¹⁵ Cf. anexa nr. 2.

¹⁶ *Ibidem.* În cuprinsul scrisorii se rețin și detaliile profesionale știute privind legăturile științifice și culturale dintre cei doi corespondenți.

¹⁷ *Ibidem.* Miloia Ioachim (3 mai 1897-27 martie 1940), strălucit istoric de artă, implicat în lucrările de protecție a monumentelor istorice și muzeograf (director al Muzeului Banatului între 1928 și 1940). Detalii în *Enciclopedia* 2021, III, p. 235-236.

În centrul Banatului, începând odată cu cedarea forțată a Transilvaniei de Nord (30 august 1940), s-au refugiat importante instituții universitare clujene și câțiva dintre specialiști. Între aceștia, doi s-au dovedit importanți pentru supraviețuirea Muzeului Regional al Banatului: arheologul Marius Moga (preparator universitar la Institutul de Studii Clasice) și pictorul Aurel Ciupe (profesor la universitatea clujeană)¹⁸.

Primul învățat era stabilit la Sibiu, unde funcționa Universitatea, făcând parte din echipa lui Constantin Daicoviciu. La acesta a apelat Primăria Timișoarei pentru elaborarea unui plan de „aranjarea secției arheologice”, obținându-i detașarea la 17 mai 1941. Primarul municipiului a decis la 8 iunie 1941 acordarea tânărului preparator universitar a sumei de 20.000 lei „pentru munca ce depune la deplina și completa aranjare și reorganizare a secției arheologice”, amplasată la etajul II al Palatului cultural dinspre strada Alba Iulia, conform „planului de lucru întocmit de Domnia sa și prezentat nouă”¹⁹.

Sunt de reținut și argumentele Primăriei: „Având în vedere că Timișoara a devenit mai ales în timpul din urmă, un important centru universitar și că institutul de mai sus (Muzeul Banatului, n.n.) trebuie să-și deschidă neapărat și cât mai curând porțile pentru a fi cercetat de lumea intelectuală, de publicul local și de vizitatorii străini”²⁰. Ce viziune pragmatică pe seama culturii în vreme de război! Odată instalat în orașul de pe Bega, Moga n-a întârziat să-l informeze pe Profesor: a despachetat lăzile cu obiectele arheologice, le-a clasificat „pe epoci și stațiuni”, le-a inventariat (cu excepția numismaticii). După încheierea acestor lucrări, a început aranjarea pieselor în vitrine după criteriul că „Muzeul este al Banatului și deci este de dorit ca să fie o oglindă cât mai fidelă a arheologiei acestui ținut. Diferitele stațiuni: Parța, Periam, Satu-Mare etc. vor avea sala lor sau câte o vitrină (este cazul cu Satu-Mare). Stațiunile mai puțin bogate, vor fi aranjate într-o vitrină comună”²¹.

Din analiza făcută de Marius Moga pe seama celor numiți ca director de muzeu imediat după dispariția lui Ioachim Miloia, arată că respectivii au produs – prin incompetența lor – grave prejudicii patrimoniului: îndeosebi colecției

¹⁸ Ciupe Aurel (16 mai 1900-18 iunie 1988), pictor și desenator, și-a început studiile la Școala de pictură de la Baia-Mare, ulterior devenind absolvent al Academiei de Artă (București), cu specializări în Franța și Italia. Excelează în portretistică și peisaj, dar și ca muzeograf (director al Galeriei de Artă din Târgu Mureș între 1932 și 1940, respectiv al Muzeului Banatului între 1940 și 1949. Talentat pedagog, a intrat în învățământul universitar de tânăr, devenind profesor universitar (și rector) al Institutului de Arte Plastice din Cluj. Ca director de muzeu, a dezvoltat patrimoniul muzeelor pe care le-a condus, achiziționând vizionar colecții de mare valoare. Vezi Șorban 1978.

¹⁹ Cf. Raport către C. Daicoviciu, înregistrat la Institutul de Studii Clasice cu nr. 94/1941, în Arhiva CMIT (Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca).

²⁰ *Ibidem*. Cf. deciziune cu nr. 94/8 iunie 1941, Timișoara, semnată, în copie în Arhiva CMIT, loc. cit.

²¹ *Ibidem*.

numismatice, dar și unor piese arheologice ca urnele, obiecte din fier (colecția Ferch) și etichetarea unor artefacte²².

Din alte două rapoarte trimise Profesorului, cunoaștem detalii privind reorganizarea Secției de arheologie în luna iunie 1941. La 15 iunie, Marius Moga raporta aranjarea materialelor arheologice provenite din Banatul sârbesc (Boriaș și Cubin), dar și cele de la Cioca, de pe Tisa, la fel și ceramica provenită de la Beba Veche și Beșenova Veche și piesele de epoca bronzului de la Dubovăț, Bocșa Montană, Satu Mare, identificând și piese de la Periamoș din două lăzi (rămâneau încă alte 7). Neavând suficient spațiu a operat o distribuire a materialelor iar fibulelor le-a acordat mare atenție, clasificându-le după epocile cărora aparțineau²³.

Sala Parța – amenajată la data raportului – cuprindea 4 vitrine: secțiunile 1-2 „Casa scheletului”; secțiunea 3 „Casa Mare” în vitrinele 2-3; materialul rezultat înaintea cercetărilor lui Ioachim Miloia, în vitrina 4. Urma o sală cu 5 vitrine destinată stațiunii Bucovăț și celorlalte stațiuni „mai mici din epoca paleolitică și eneolitică”. Următoarele 3 săli (2 deja aranjate), una cu bronzuri și a doua cu ceramică: bronzurile erau așezate pe depozite și stațiuni. Periamul avea rezervată o sală cu 3 vitrine în care urmau să fie instalate piesele (la data raportului, neinventariate)²⁴. Constantin Daicoviciu era informat că nu terminase deschiderea lăzilor și că muzeotehnic a „conceput ca polițele vitrinelor să fie îmbrăcate cu sac”, ceea ce nu s-a putut realiza din lipsă de fonduri²⁵. Din cele 13 săli destinate de Ioachim Miloia, secției arheologice, au rămas doar 10 (în 2 funcționau birouri, iar în a treia, era adăpostită colecția Nagy, care nu trecuse în proprietatea Muzeului). Reținem și că la 21 iunie, Moga încheiase panotarea obiectelor aparținând La Tène-ului și epocii romane, la fel colecțiile Ferch și Nagy le-a plasat într-un spațiu distinct, așa că „cea mai mare parte a secției este amenajată”²⁶.

Am insistat pe demersul expozițional de la Timișoara, care se adăuna concomitent cu cel al lui Aurel Ciupe, directorul Muzeului Banatului, care era, de asemenea, asociat eforturilor de ordin administrativ pentru a conferi muzeelor protecția și sprijinul atât de necesare. Eforturi deopotrivă de ordin juridic, organizatoric și preventiv, făcute cu dăruire și profesionalism de oameni deplin responsabili.

---

²² *Ibidem*.

²³ Cf. raport, Timișoara, 15 iunie 1941, loc.cit.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Cf. raport, Timișoara, 22 iunie 1941.

List of illustrations**Annexes**

1. Letter of Ion Berciu to Constantin Daicoviciu (Alba Iulia, 16 January 1941)
2. Letter of Octavian Floca to Constantin Daicoviciu (Deva, 18 January 1941)
3. Report of Marius Moga to Constantin Daicoviciu (Timișoara, 9 June 1941)
4. Report of Marius Moga to Constantin Daicoviciu (Timișoara, 15 June 1941)
5. Report of Marius Moga to Constantin Daicoviciu (22 June 1941)
6. Decision of Timișoara Town Hall for reorganisation and arrangement of the archaeology department of Banat Museum. (Timișoara, 5 June 1941)

Photo

- 1-2. Constantin Daicoviciu with Romulus Vulcănescu and Lucian Blaga (?) at the Costești Dacian fortress accompanied by the voluntary students from “Gheorghe Lazăr” High School Sibiu and Military High School Dealu (photo Tudor Opreș, 1943).
3. Constantin Daicoviciu interpreting “Musollini” in Costești (photo Tudor Opreș) 1943
4. Ion Berciu aged 65 (photo National Museum of Unification Alba Iulia)
5. Octavian Floca, in the museum
6. Octavian Floca and I. I. Russu on site (archive Museum of Dacian and Roman Civilisation Deva)
7. Aurel Ciupe, artist and museographer (<https://ro.wikipedia.org>)
8. Ioachim Miloia aged 30 (1928)
9. Marius Moga, Gheorghe Lazarovici, Florin Drașovean and Tatiana Bădescu (director of Banat Museum, 1991) (photo Florin Drașovean)
10. Tatiana Bădescu, Florin Drașovean, Marius Moga, Florin Medeleț and His Eminence Nicolae Corneanu, Metropolitan of Banat (1991) (photo Florin Drașovean)

Anexe

Anexa 1. Scrisoarea lui Ion Berciu către Constantin Daicoviciu (Alba Iulia, 16 ianuarie 1941)

TINUTUL MURES
MUZEUL REGIONAL
ALBA-IULIA

16. I. 1941 Alba-Iulia

Mult stimat domnule
Profesor,

Am luat contact cu Florea
și potrivit ordinului domniei voas-
tre ne-am pus fiecare pe lucru
să dăm „decrete”!

Vă trimitem alăturat „opera”
mea și a lui Sava, ieșită din
experiența de doi ani la muzeul
nostru.

Dacă tuturor învinilor stă
în posibilitățile materiale, pe
care b-am gândit cu claritate.

Y.

fate în siguranță, accentuându-se cum-
mai ceea ce este sută la sută „posibil”.

Donurile Voastre citite cu plăcere extra-
ordinară luase rîndul nostru cum-
mai prin contribuțiile acestor mi-
nime de 0.000, ceea ce veni 1000
lei la un milion! : minime tra-
tă, cât se risipește miliarde!

Veți trimite în „Flora” decretul
lui!

Din ceea ce „prevedem” noi - ca
războiul pățiti - și din ceea ce jăn-
dit. Donurile Voastre, ve putea ieși
o operă bună și în sfîrșit, și
vor fi făcîți lămurile și aceste in-
stituții oprite.

Pentru sanatate în Ardeal nu-
și.

nevoii din partea Ministerului decât
de o contribuție maximă de 1.000.000
lei pentru personal, sumă care
ar răsucumpăra ofertările.

Colectia Ciopli este în foarte bu-
nă stare. Nu-i nici un pericol
de distrugere. La muzeu nu există
nici un șoarece! Acum, ești așa
de friș scolo, că ar fi îngelat pe
loc!

Omul de serviciu spune că "m'a
simțit" nici măcar de cobolan!

Primitiv, vă rog, stimabile dom-
nule Profesor, respectuosul meu
salutări.

Ion Percuț

Anexa 2. Scrisoarea lui Octavian Floca spre Constantin Daicoviciu (Deva, 18 ianuarie 1941)

ASOCIATIA CULTURALA
"SARMIZEGETUSA"
DEVA

18- I- 1941. -

Stimate Domnule Daicoviciu,
Ami mi-a trimis Berciu și mie propo-
zițiile pe care le-au făcut ei, cu
privire la trecerea muzeelor la
Minist. Educației. -
Siu scrisoarea lui Berciu, am aflat
că Sava (un funcț. al pref.) se va duce
la Buc., la dl. Dumitrescu în această
chestiune.
Mă gândesc, să nu faci ni propu-
neri care să nu fie potrivite pentru
toate muzeele. Iată de ce:
Muzele muzeu, cum e al meu, al
și proprietăți imobiliare, terenuri
de săpătură, muzeul "Sarmiză", Cetatea Deva,
pășitul de la Rușe, etc. Cu toate a-
ceasta ce se face?
Muzeul de la Timisoara e legat
de Salatul cultural, de care cu
joc se va putea desface, etc.

Doate că va fi nevoe să se aibă în vedere situația aceasta și să se recurgă la o soluție de compromis între județele și comunele (proprietare de muzee) și Ministerul Educației: -

Dacă, până la balanța noului buget, nu se va putea soluționa în întregime problema acestor muzee, ceea ce, având în vedere timpul scurt, nu cred că se va putea realiza, vi s-aș foarte mult cereți d-lui Dumitrescu să intervină, în calitate de oare, ca mai mare peste monumente și muzee, la Ministerul de Interne, pentru a mă în cadrul Conf. Decretului N° 360 din 30 Iulie 1940, publ. în Mon. Of. p. I N° 179, din aug. 1940, în gradul de funcționar cl. II, dar în nici un caz nu într-un grad mai mic. O propunere a lui, în acest sens, ministrului de Interne, ar

pe Zolva Macar această afacere, care
mă interesază atât de puțt. -

Trimit fotografia cu monumentele
geografice Puloada și a porții în m. Stras, făcută
mai recent.

Azi am dat tipografiei olăsenule
pentru a face cliseele pt. anuar, re-
mănd a începe apoi tipărirea.

Între timp vreau să tipăresc o mică
lucrare cu Deva, mai bine spus cu Cetatea.
Ceva „istorico-juridic”.

cu asistenta citina

Foro

Anexa 3. Raportul lui Marius Moga adresat lui Constantin Daicoviciu (Timișoara, 9 iunie 1941)

94-1941
150

Domnule Director,

Con Decizia nr. 16.999 din 1941 a Sîmăriei Municipiului Timișoara, Serviciul Cultural, am fost încredințat cu aranjarea peticii arheologice a Muzeului Banatului. Aranjarea peticii arheologice am început-o în ziua de 17 Mai p.c.

după activitatea mea desfășurată la petică Muzeu am avut să vă înaintez următorul

Raport

Întregi colecții arheologice am aflat-o împachetate în hâri, așa cum a fost adusă din petică locală al Muzeului. De conștient am procedat la depășirea lor și clarificarea materialului pe epoci și stațiuni. Pentru ca această clarificare, pe stațiuni, să fie exactă a trebuit ca întreg materialul să fie controlat după inventare. Această operațiune am terminat-o, cu excepția colecției de monede.

Controlul obiectelor fiind terminat a procedat la aranjarea peticilor în vitrine. La aranjarea colecției am ținut seamă de un lucru: Muzeul este al Banatului și deci este de dorit ca să fie o oglindă cât mai fidelă a arheologiei acestui ținut. Diferențele stațiuni: Lata, Sîrbia, Lata-Mare, etc. vor avea palele lor pe câte o vitrină. (Este cazul cu Lata-Mare)

Stătuile mai puțin bogate vor fi aranjate într-o vitrină comună.

Dintre statuți au aranjat până acum Basta, care ocupă o palmă cu patru vitrine. O vitrină cuprinde statuțele 1-2 „Casa Sclăritului”, a doua vitrină pe a treia, statuțele 3 „Casa mare” iar a patra vitrină materialul dela Basta aflat înainte de executarea cercetărilor lui J. Nilsen.

Dela unelte, cu cinci vitrine, este destinată statuți Bucorât pe celelalte statuți mai mici din epoca medievală și creștinească.

Epoca bronzului are pe ocupă cel puțin trei palmi din care două sunt aranjate: una cu bronzuri și a doua cu ceramică. Bronzurile au fost aranjate pe depozite pe statuți. Unele dintre piere vor fi mutate la epoca uneltelor când vom ajunge la aranjarea acestora.

Șeriful are destinat o palmă cu trei vitrine. Materialul din aceste statuțe este foarte frumos dar n'a fost inventariat. Căteva din lăpile cu material pentru rezultatele cercetărilor făcute înainte de război iar altele după război. Dintre unele dintre aceste lăpi n'a fost desfășurate până acum le desפש au.

În aranjarea peticii arheologice am cămă. put ca politele vitrinelor să fie lubrificate cu par. Nu s'a putut realiza din lipsă de fonduri.

Lăpile destinate de J. Nilsen peticii arheologice erau în număr de 13. Căteva au fost reduse la 10 prin mutarea birurilor altele în stajul desti-

zile până când se va găsi posibilitatea de a
pe mule biraurile și de a trece colectiva bagaj
în proprietatea muzeului.

Conducerea muzeului a fost incredulă, înainte
de numirea d. Ciuge, unor persoane fără nici
o pregătire de specialitate. Aceste persoane
nu au creat în a începe aranjarea muzeului.
Se pare că din partea arheologică n'a avut de puse,
pe urma creșterii aranjament, decât colecția de
monete. În rest pe opera începe în ce măsură.

Bună parte din materialul arheologic, în special
monete, exemplare foarte frumoase, au avut de pu-
te din cauza mizeriei deșeurilor un loc în altul.

Materialul arheologic dela Verium, mai ales
obiectele de fier din colecția Gerch, pe găsi
într-o stare de plăm. Dacă nu vor fi preparate
în timp util toate aceste obiecte vor fi distruse
de rugina care a pătruns pe adânc în ele.

Inventarele, în special partea făcută înainte
de război, nu sunt exacte și multe piese care
nici nu pot fi identificate în mod sigur.
Numerele de inventar erau aplicate pe obiecte ori
pestea călăuză nu se mai cunoșteau și n. ce
s. a. sunt obiectul.

Dește punct constatări făcute de mine și care
au avut ca este bine pe la cunoașterea și
Jannici-Boacăra.

Pe lângă restul lucrurilor ce vom înfăptui și pe
raportul Jannici-Boacăra săptămânal.

Trimiti la rug Jannici Director aranjarea
proiectului peșterii și rug

Anexa 4. Raportul lui Marius Moga adresat lui Constantin Daicoviciu (Timișoara, 15 iunie 1941)

Nr. 94 - 1941.
Inst. de Studii Clasice

Domnule Director,

după activitate mea la Muzeul Banatului, în
părtăvăna aceasta, 9-15 Iunie a.c., am avut a vă
înainta următorul

Raport

Semnificativ cu amănunțime în vitrine a materialului
provenit din părtăvăna executată la "Garda", care
continuă amănunțirea materialului localității. Am
amănunțit materialul Bonia, și cel din Banatul
și și Cioaba de Tim. Aceste stațiuni în special Bonia
și Cioaba sunt foarte strâns unite cu ceramica afliată la
Parta.

Localitatea este reprezentată prin ceramica pictată
de la Garda, singura amănunțită găsită până în Banat. Tot
din această epocă am amănunțit ceramica găsită din
Baba Veche și Boșunca-Vechi.

Ceramica speciei de Amuz este cea mai bine re-
prezentată. În afară de stațiunea găsită în raportul
trecut, Juborât, am mai amănunțit stațiunile Boșca
hontană, Bonia, Parta care și ceramica dezvoltată
câteva sute în diferite localități.

Din materialul afliat la Beniuș, am clasificat
două lăzi. Căminul materialului, poate lăzi,

D. Moga

nu au fost înveștite în pământ sau în apă, bronzurile
 sunt toate ruginite și nu se pot stabili locul
 unde au fost oțelate. Voi expune materialul identifica-
 rat urmând ca restul să fie studiat ulterior.
 Labilele destinate petiunii arheologice nici nu permit
 expunerea materialului întrucât oțelul la Șerbanu?

Senzațiile destinate să treacă pe fața a mase
 tinere a materialului. Motivele: lipsă de loc și
 mobilitate.

Titulele au fost amestecate. Nu avea nici nume de
 inventar, nici etichete cu locul de oțelare. Toate au fost
 clasificate și numerotate și fie amestecate de epocile
 respective.

Trimitți la muz. Pomorie și înțeleg, originile
 dezvoltării mele considerăm și respect

Timișoara, 15.VI.1941. -

Ioan Opreș
 profesor la Inst. de Studii
 Cluj.

Anexa 5. Raportul lui Marius Moga adresat lui Constantin Daicoviciu (22 iunie 1941)

Nr. 34 - 1941.
Inst. de Studii Clasice

Domnule Director,

după activitatea mea la Muzeul Banatului,
în săptămâna 15-21 Iunie, a.c., am avut o vă
săvârșită unitară.

Raport.

Continuând activitatea peisajului arheologic am
putut pe trei din săpăturile făcute la Beniam
material pentru două vitrine. Materialul acesta
este în curs de aranjare.

Colectivul Ferich, cu material în cea mai
mare parte de la Beniam, am tratat & desamănarea
aranjată din ea două vitrine.

Am aranjat epoca de Tene și obiectele
paușale. Epoca de Tene are o parte cu trei
dulapuri. Subiectele prezente paușale și
ceramica au fost aranjate în trei vitrine și
mai puțin de aranjat încă două vitrine.

Colectivul Nagy am operat în ultimele pale
destinate peisajului arheologic și vom aranja după
ce termin colectivul Lupanari.

Am ales și aranjat în vitrine, fără ca să fie
treci aranjate, obiecte și ceramica din timpul

D. Moga
Domnului Director al Inst. de Studii Clasice

parțialului de lucru.

Cea mai mare parte a pietrii este smălțată.

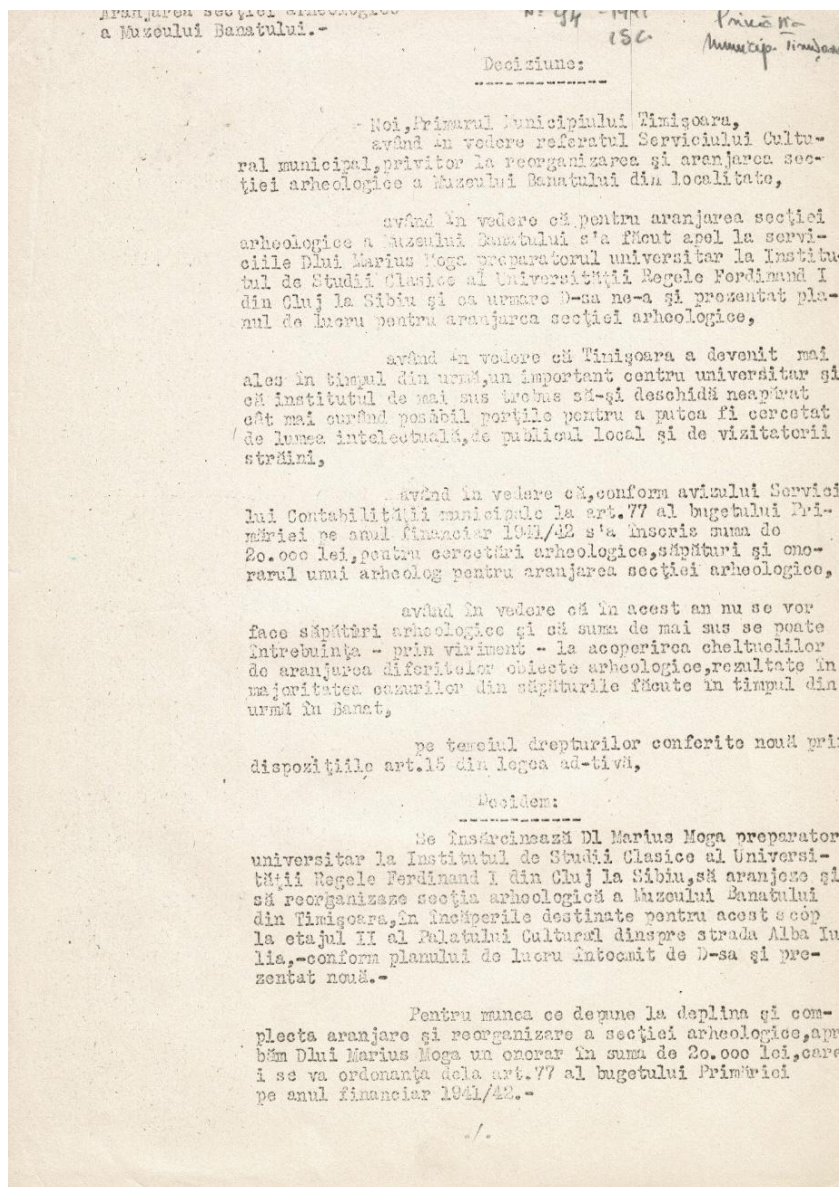
Când vin over vitrua pentru pietre
pe pe arăușe pe câțeva pietre murdărețe.
Cea mai mare parte a materialului murdăreț
merge pe șantier în subsoluri.

Trimiti la my domnule Director, asigurarea
materialului meu respect

Timisoara, 22 Iunie 1941

Ioan Opreș
raportat la nr. de studiu
Cămin.

Anexa 6. Decizia Primăriei municipiului Timișoara pentru reorganizarea și amenajarea secției de arheologie a Muzeului Banatului (Timișoara, 5 iunie 1941)

Serviciul Administrativ, Serviciul Cultural și Muzeul Banatului vor da numitului Domn, tot concursul necesar la aranjarea secției arheologice, punându-i la dispoziție personalul și materialul necesar.-

Prezenta decizie se comunică: 1) Serv. Cultural, 2) Contabilității, 3) Serv. Administrativ, 4) Dir. Muzeului Banatului, 5) Dlui. Marin Moga la Muzeul Banatului.-

Timișoara, 3 Iunie 1941

Primar:

/Dr. Gh. Opreș/

Secretar General:

/Ioan Filip/

Foto

Foto 1-2. Constantin Daicoviciu împreună cu Romulus Vulcănescu și Lucian Blaga (?) la cetatea dacică de la Costești în compania elevilor voluntari de la Liceul „Gheorghe Lazăr” Sibiu și Liceul militar Dealu (foto Tudor Opreș, 1943).

Foto 3. Constantin Daicoviciu interpretând „Musollini” la Costești (foto Tudor Opreș) 1943

Foto 4. Ion Berciu la 65 de ani (foto Muzeul Național al Unirii Alba Iulia); **foto 5.** Octavian Floca, în muzeu (<https://ro.m.wikipedia.org>)

Foto 6. Octavian Floca și I.I. Russu pe șantier (arhiva Muzeului Civilizației Dacice și Romane Deva)

Foto 7. Aurel Ciupe, artist și muzeograf
(<https://ro.wikipedia.org>)

Foto 8. Ioachim Miloia la 30 de ani (1928)

Foto 9. Marius Moga, Gheorghe Lazarovici, Florin Drașovean și Tatiana Bădescu (directoarea Muzeului Banatului, 1991) (foto Florin Drașovean)

Foto 10. Tatiana Bădescu, Florin Drașovean, Marius Moga, Florin Medeleț și IPS Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului (1991) (foto Florin Drașovean)

Abrevieri bibliografice

- Andrițoiu 1979 - Ioan Andrițoiu, „Dr. doc. Octavian Floca la a 75-a aniversare”, în *Sargeția*, XIV, 1979, p. 9-13.
- Blaga 2023 – Lucian Blaga, „*Plin mi-e sufletul meu de tine, plin*”. *Scrisori către Elena Daniello*, ediție îngrijită, note și comentarii de Helene Rodica Daniello și Ilie Rad, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2023
- Enciclopedia* 2021 – *Enciclopedia reprezentanților scrisului istoric românesc*, vol. I-V, coord. Victor Spinei, Dorina Rusu, Suceava, Editura Karl A.Romstorfer a Muzeului Național al Bucovinei, 2021
- Opriș 2004-2007 - Ioan Opriș, „*Constantin Daicoviciu - Omul datoriei*”, în *Acta Musei Napocensis*, 41-44, 2004-2007, p. 201-227
- Petranu 1922 - Dr. Coriolan Petranu, *Muzeele din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș. Trecutul, prezentul și administrarea lor*, București, Ed. Cartea Românească, 1922
- Șorban 1978 - Raul Șorban, *Aurel Ciupe*, București, Editura Meridiane, 1978
- Wollmann 2004 - Volker Wollmann, „*Ion Berciu (1904-1986)*”, în *Apulum*, XLI, 2004, p. 1-60

